

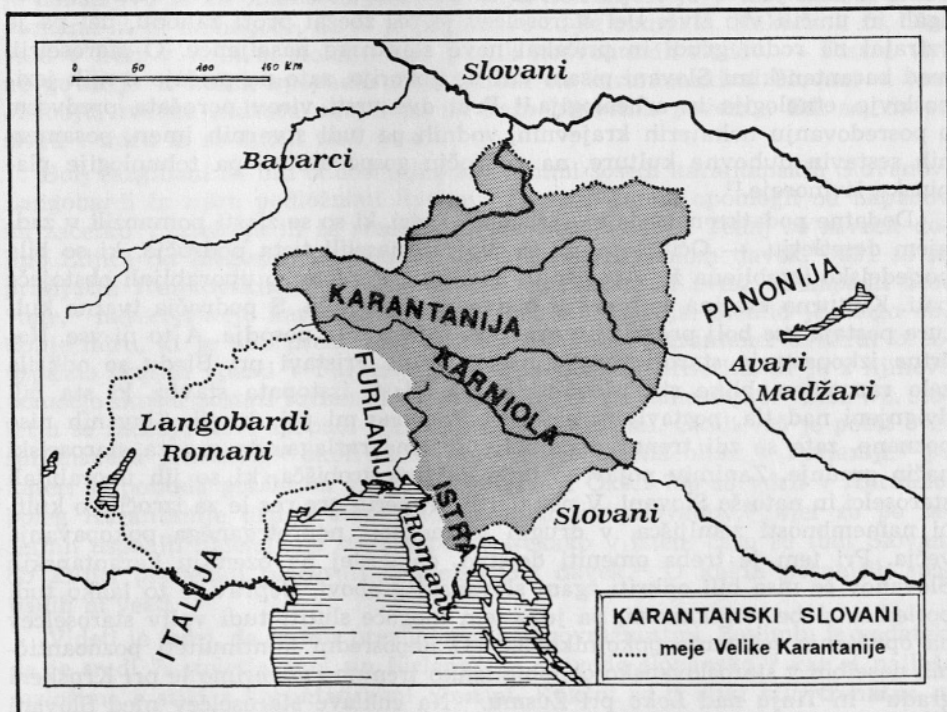
KARANTANSKI SLOVANI IN NESLOVANI

ANDREJ PLETERSKI

Inštitut za arheologijo ZRC SAZU, Novi trg 5, YU-61000 Ljubljana

S karantanskimi Slovani so mišljeni tisti Slovani, ki so živeli v zgodnjem srednjem veku v mejah Velike Karantanije.¹ Ta okvir iz konca 10. stoletja sem izbral zato, ker obsega skoraj celotno slovensko narodnostno ozemlje in ker se je v njem porajal slovenski narod. — Neslovani pa so vsa tista germanška, romanska in nomadska ljudstva, s katerimi so bili karantanski Slovani v kakršnikoli stikih (sl. 1).

Prostor, ki so ga pozneje naselili karantanski Slovani, je bil strateško pomemben, saj je nadzoroval vhod v Italijo, v času preseljevanja ljudstev sanjsko deželo vseh osvajalcev. Varovanje Italije in nemirni časi so povzročili nastanek razmeroma goste mreže različnih utrd in utrjenih naselbin.² Slovanškemu naseljevanju so seveda pomenile oviro, ki jo je bilo potrebno zrušiti.

O prvih slovanskih napadih pisani viri sicer neposredno ne poročajo, mogoče pa je nanje sklepati po propadu poznoantičnih škofij na tem prostoru od pred 579 do 591.³ 595 so Slovani z avarsko pomočjo premagali Bavarce, ki so napadli proti vzhodu.⁴ Med letoma 600 in 611 viri poročajo o več plenilnih vpadih Slovanov in Avarov v Italijo, Furlanijo in Istro.⁵ Izkopanine pričajo, da je bilo več poznoantičnih utrjenih postojank uničenih z ognjem. Med ruševinami so bile mnogokrat najdene trirobe nomadske puščice, ki jih je v sklopu drugih najdb vsaj v nekaterih primerih upravičeno prištevati v 6. stoletje (npr. Veliki Korinj) in s tem zelo verjetno Avarom. Po omenjenem času se ti ne pojavljajo več na zahodni meji karantanskih Slovanov. Izjema sta le vpada v Italijo iz okoli 663⁶ in 788,⁷ prvi na izrecno željo langobardskega kralja, drugi pa bavarškega vojvode.

Tako so torej Avari kot drugod na Balkanu tudi karantanskim Slovanom pomagali pri naselitvi in še posebej v našem primeru ustaviti napredovanje Bavarcev proti vzhodu. Do začetka 20-ih let 7. stoletja je bila glavna naselitev karantanskih Slovanov končana.⁸ Tedaj so se priključili Samovi plemenski zvezi in njegovemu uporu proti Avarom,⁹ s čimer so se rešili svojih dotedanjih zaveznikov. — O poznejših odnosih z Avari so pisani viri nedvoumni le o sovražnostih. Tudi v tvorni kulturi karantanskih Slovanov je bilo najdenih le nekaj posameznih kosov avarske moške opreme, ki so vsi iz mlajšega obdobja avaroslovanske kulture.¹⁰ Ni nemogoča razlaga, da gre za vojni plen, saj so tudi karantanski Slovani prispevali h končnemu porazu Avarov.

Naseljevanje Slovanov pa seveda ni pomenilo, da so v novi domovini požgali in uničili vse živo. Del staroselcev je res zbežal proti zahodu, del pa je vztrajal na rodni grudi in pričakal nove slovanske naseljence. O staroselcih med karantanskimi Slovani pisani viri ne govorijo, zato pa pričajo o njih jezikoslovje, etnologija in arheologija.¹¹ Prvi dve vrsti virov poročata predvsem o posredovanju nekaterih krajevnih, vodnih pa tudi stvarnih imen, posameznih sestavin duhovne kulture, na področju gospodarstva pa tehnologije planske živinoreje.¹²

Dodatne podatke nam dajejo arheološki viri, ki so se zlasti pomnožili v zadnjem desetletju. — Očitno je, da so Slovani naselili tista področja, ki so bila poljedelsko izrabljena že v prejšnjih obdobjih. Pri tem so uporabljali obstoječe poti. Kulturna krajina se torej ni bistveno spremenila. S področja tvorne kulture postaja vse bolj prepričljiv prevzem izdelovanja posodja. A to ni vse. Načrtna izkopavanja staroslovanske naselbine na Pristavi pri Bledu so odkrila zelo raznolike oblike staroslovanskih hiš. Zlasti izstopata stavbi, ki sta bili dvignjeni nad tla, postavljeni na kole. Podobne mi pri drugih Slovanih niso poznane, zato se zdi trenutno najbolj verjetna razlaga, da gre za staroselski način gradnje. Zanimiv pojav so tudi številna grobišča, ki so jih uporabljali staroselci in nato še Slovani. V nekaterih primerih gre res le za izročilo o kulturni namembnosti zemljišča, v drugih je možnost nepretrganega pokopavanja večja. Pri tem je treba omeniti dejstvo, da doslej na ozemlju karantanskih Slovanov še niso bili odkriti žgani slovanski grobovi. Čeprav je to lahko tudi posledica slabe raziskanosti, pa je v tem mogoče slutiti tudi vpliv staroselcev na opuščanje sežiganja pokojnikov. — O neposredni kontinuiteti poznoantičnih naselbin v staroslovansko obdobje lahko trenutno govorimo le pri Krnskem gradu¹³ in Tinju nad Loko pri Žusmu.¹⁴ Na enklave staroselcev med Slovani

še daleč v 7. stoletje opozarja nova opredelitev novčnih najdb na staroselskih grobiščih Rifnika in Carniuma (Kranja).¹⁵ O posameznih otokih staroselskega prebivalstva pa pričajo tudi krajevna imena v zvezi z imenom Vlah.¹⁶

V celoti gledano o sožitju staroselcev in novonaseljenih Slovanov ni dvoma. Za prve bi lahko rekli, da so bili drugim katalizator pri njihovem vživljanju v nove življenjske okoliščine. Po drugi strani pa pomena staroselcev ne smemo precenjevati. Njihovi ostanki so razmeroma redki, velika večina njihovih naselbin ne kaže kontinuitete, na družbeno strukturo karantanskih Slovanov niso imeli vpliva.¹⁷ Verjetno so se do 8. stoletja že zlili s Slovani.

Edino področje, kjer so staroselci kolikortoliko nemoteno živeli naprej, je bila Istra, ki je še nadalje pripadala vzhodnorimskemu cesarstvu — Bizancu. O avaroslovanskih pustošenjih v začetku 7. stoletja smo že govorili, nejasno pa je, ali jim je in v kolikšni meri jim je sledila slovanska naselitev. V 7. in 8. stoletju se zlasti v severnem delu Istre pojavi vrsta t. im. barbariziranih grobišč, ki so dobila ime po številnih sledovih poganskih običajev, ki se kažejo na njih.¹⁸ Predmeti, ki so bili na njih najdeni, so deloma bizantinskega izvora, deloma pa so nadaljevanje stvarne kulture romanskih prebivalcev Istre v 6. stoletju, pogoste pa so tudi najdbe orožja. Vabljava je razlaga, da gre za etnično mešane skupine bizantinskih mejašev (*limitanei*), ki so skrbeli za varstvo Istre pred napadi s severa in severovzhoda. Med njimi naj bi bili tudi Slovani v bizantinski službi.¹⁹ Glavni dokaz za slovanske naseljence je nenaden izbruh poganskih običajev. Istra naj bi bila namreč že v 5. stoletju pokristjanjena,²⁰ a to je dokazljivo le za obalno in južno ozemlje, notranjost je v tem času le slabo poznana in ni nemogoče, da se je poganstvo tu še obdržalo. Kakorkoli že, Slovani v Istri v 7. in 8. stoletju niso pustili nedvoumnih sledov. — Pisani viri ne govorijo o kakih spopadih med Istrani in karantanskimi Slovani v tem obdobju, stvarna kultura obojih pa ne kaže bistvenih povezav. Zdi se, da so živeli v miru in se držali vsak zase.

Bolj razgibani so bili odnosi z jugozahodnimi sosedi karantanskih Slovanov, Langobardi in njim podložnimi Romani. Ti so si kmalu opomogli od napadov na začetku 7. stoletja in že sredi 20-ih let udarili nazaj. Tedaj so zavzeli dolino Ziljice do Megvarij in naložili tamkajšnjim Slovanom davek.²¹ 631 so se priključili frankovskim bojem proti Samovi plemenski zvezi in napadli Slovane,²² najverjetneje karantanske, ki so jim bili sosedje. Sledilo je dolgo obdobje miru, ki je bilo prekinjeno le leta 664, ko so Karantanci dvakrat brezuspešno skušali vpasti v Furlanijo; prvič na pobudo Arnefita, ki je z njihovo pomočjo skušal postati furlanski vojvoda,²³ drugič pa samostojno.²⁴ Šele v 8. stoletju se začnejo novi spopadi s karantanskimi Slovani. Okoli 705 je pobit cvet furlanskega plemstva,²⁵ okoli 720 je velika neodločena bitka v Furlaniji,²⁶ po kateri je pobuda prešla na stran Langobardov. Okoli 738 so vdrli v Karniolo, poleg Karantanije drugo kneževino karantanskih Slovanov,²⁷ kjer so po začetnih uspehih naleteli na srdit odpor.²⁸ Nekako v istem času so tudi Slovani ob Ziljici prenehali plačevati Langobardom davek.²⁹ O kakih poznejših spopadih ni vesti.

Videti je torej, da je mir prevladoval nad sovražnostmi. Zanimiv je podatek, da je sredi 7. stoletja znal sin furlanskega vojvode slovansko,³⁰ kar si najlaže razložimo s stiki s karantanskimi Slovani. Kakšni so ti stiki bili, trenutno ni

mogoče reči. V tvorni kulturi niso zapustili opaznih sledov. To niti ni presenetljivo, saj se zdi, da je med Langobardi in karantanskimi Slovani obstajal pas goratega ozemlja, ki je bil v bistvu nikogaršnja zemlja (*terra nullius*). Še 820 je rečeno za Karniolce, da so skoraj sosednji Furlanom.³¹ Med obojimi je bilo torej neko vmesno ozemlje. Opis spopadov okoli 705 pove, da so ga izrabljali furlanski pastirji.³² Redki arheološki ostanki poselitve iz tega obdobja bolj pričajo v korist romanskih staroselcev kot pa o slovanski naselitvi.³³ Tudi jezikoslovne raziskave kažejo obstoj romanskih pastirjev na meji s Furlanijo in Istro,³⁴ ki je bila verjetno na enak način oddeljena od karantanskih Slovanov kot Furlanija.

Bolj neposredna je bila meja s severozahodnimi sosedi, Bavarci. Med 626 in 629 so si karantanski Slovani utrdili najbolj zahodni del svoje dežele v bitki pri Aguntu.³⁵ Nato o spopadih pisani viri dolgo molčijo. Šele iz začetka 8. stoletja je znan slovanski pritisk na obmejno bavarsko ozemlje.³⁶ Kljub temu pa je bilo že v začetku 40-ih let zблиžanje med Bavarci in Karantanci tolikšno, da so sklenili zavezništvo, ki je nekaj let pozneje zaradi napada Avarov potegnilo ta del karantanskih Slovanov v okvir frankovske države.³⁷ Notranjo samostojnost so sicer še ohranili, a vrata zahodnim vplivom so bila odprta. — O povezanosti z zahodom priča tudi nakit. Med njim najdemo predmete, ki jih je najti tudi na Bavarskem in še naprej proti zahodu (npr.: obsenčniki s kovano zanko in kaveljčkom, nekatere oblike uhanov s kovinskimi jagodami, nekatere okrogle zaponke).

Le nekaj desetletij pozneje so bili vključeni v frankovsko državo tudi Karniolci v okviru Karlovih vojn z Avari, kjer so sodelovali s Franki enako kot Karantanci. Na začetku 9. stoletja so se tako znašli karantanski Slovani v notranjosti frankovske države, saj je bila njena meja že precej dlje proti jugu in vzhodu. Izničenje starih meja se je najprej pokazalo pri poselitvi. Odprta je bila pot do Furlanije in v Istro, ki so jo karantanski Slovani dodobra izkoristili. Naselili so velik del Istre v soglasju s frankovsko državno gospodarsko politiko, ki se je dobro zavedala, da le naseljena zemlja prinaša dohodek.³⁸ Severno odtod so prišli do furlanske ravnine.³⁹ Na vzhodu je zlom Avarov omogočil novo slovansko naseljevanje v Panoniji. Ta val Slovanov je opljusnil tudi vzhodno obrobje karantanskih Slovanov.⁴⁰ Prehod v frankovsko državo je torej sprva okreplil in razširil ozemlje karantanskih Slovanov. Ti so vse do konca 11. stoletja obdržali različne stopnje in oblike politične samostojnosti.⁴¹

Vse to je našlo odraz tudi v tvorni kulturi karantanskih Slovanov, ki je v svoji mlajši stopnji⁴² doživela izreden razcvet, tako da posamezne predmete, ki ji pripadajo, lahko najdemo tudi daleč zunaj matičnega ozemlja, na primer na vzhodu skoraj do Črnega morja.⁴³ Po drugi strani pa ta stopnja tvorne kulture v marsičem (določene oblike in načini izdelave) kaže tesno povezavo s karolinškim zahodom.⁴⁴ To je logična posledica frankovskih osvojitvev, ki jim je sledilo postopno vključevanje in prilagajanje frankovsko-nemškimi oblikam gospodarstva in družbe. To je bilo končano do konca 11. stoletja, ko se karantanski Slovani — Slovenci razen po jeziku skoraj niso več razlikovali od drugih sosedov v nemškem cesarstvu.⁴⁵

Poslednjo zavoro temu procesu so pomenili novi vzhodni sosedje, Madžari, ki so s svojimi vpadi v Italijo zrušili nadoblast frankovske države južno od

Karavank.⁴⁶ Južni del karantanskih Slovanov je tako postal od nje neodvisen. Kakšno je bilo njihovo razmerje do Madžarov, lahko le ugibamo; ni nemogoča določena stopnja zaveznitva. To je omogočilo karantanskim Slovanom samostojen notranji razvoj, ki se odraža tudi v tvorni kulturi. Če so tipična najdišča bijelobrdske kulture omejena na vzhodno obrobje njihovega ozemlja,⁴⁷ pa se njeni posamezni predmeti pojavljajo tudi mnogo zahodneje, a le na ozemlju južnega dela karantanskih Slovanov.⁴⁸ Šele v drugi polovici 10. stoletja se ga je posrečilo Nemcem ponovno osvojiti.⁴⁹ Več kot polstoleten samostojen razvoj družbe in gospodarstva je južnemu delu karantanskih Slovanov omogočil enakopravnejšo vključitev v nemško državo in s tem verjetno tudi oslabil izhodišča poznejše nemške kolonizacije.

Splošna ocena vseh obravnavanih odnosov je lahko le mnogostranska, zato ne kaže ponavljati posameznih ugotovitev. Treba pa je poudariti dejstvo, da so bili prav karantanski Slovani izmed vseh Slovanov mejaki najbolj raznolikim sosedom. Verjetno je tudi to eden izmed vzrokov, da se je med karantanskimi Slovani oblikovala najstarejša trajnejša državna organizacija pri Slovanih.⁵⁰ — In končno, življenja karantanskih Slovanov ne moremo razumeti, ne da bi upoštevali še dveh temeljnih gledišč: odnosa do drugih Slovanov in samostojnega notranjega razvoja.

¹ Prim.: B. Grafenauer, *Zgodovina slovenskega naroda 2*, Ljubljana 1965, 144 ss. — (dalje: *Zgodovina 2*).

² Prim.: S. Ciglencečki, Kastel, utrjeno naselje ali refugij?, *Arheološki vestnik* 30, 1979, 459 ss.

³ B. Grafenauer, Naselitev Slovanov v vzhodnih Alpah in vprašanje kontinuitete, *Arheološki vestnik* 21—22, 1970—1971, 26.

⁴ F. Kos, *Gradivo za zgodovino Slovencev I*, Ljubljana 1902, št. 116. — (dalje: *Gr. I*).

⁵ *Gr. I*, št. 131, 138, 140, 145, 148.

⁶ *Gr. I*, št. 177.

⁷ *Gr. I*, št. 273.

⁸ Prim.: *Gr. I*, št. 146, 153.

⁹ B. Grafenauer, *Zgodovina slovenskega naroda 1*, Ljubljana 1964, 328 ss. — (dalje: *Zgodovina 1*).

¹⁰ P. Korošec, *Zgodnjesrednjeveška arheološka slika karantanskih Slovanov*, Delo 1. razr. SAZU 22/1, Ljubljana 1979, 180 ss. — (dalje: *Arheološka slika*).

¹¹ Prim.: *Alpes Orientales* 5, Delo 2. razr. SAZU 24, Ljubljana 1969. — (dalje: *AO 5*).

¹² B. Grafenauer, Die Kontinuitätsfragen in der Geschichte des altkarantanschen Raumes, *AO* 5, 65 ss.

¹³ S. Ciglencečki, Staroslovanske naselbine, *Arheološki vestnik* 32, 1981, 592.

¹⁴ S. Ciglencečki, Tinje nad Loko pri Žusmu in problem raziskovanja slovan-

skih naselbin v Sloveniji, *Arheološki vestnik* 33, 1982, 181.

¹⁵ P. Kos, Klefova novca?, *Arheološki vestnik* 32, 1981, 584 ss.

¹⁶ *Zgodovina 1*, 305.

¹⁷ B. Grafenauer, *prav tam*, 69.

¹⁸ B. Marušić, Nekropole VII. i VIII. stoljeća u Istri, *Arheološki vestnik* 18, 1967, 333 ss.

¹⁹ *Prav tam*, 339.

²⁰ B. Marušić, Kršćanstvo i poganstvo na tlu Istre u IV. i V. stoljeću, *Arheološki vestnik* 29, 1978, 549.

²¹ *Gr. I*, št. 146.

²² *Gr. I*, št. 163.

²³ *Gr. I*, št. 178.

²⁴ *Gr. I*, št. 179.

²⁵ *Gr. I*, št. 195.

²⁶ *Gr. I*, št. 199.

²⁷ Prim.: T. Knific, Carniola in the early Middle Ages, *Balcanoslavica* 5, 1976, 111 ss.

²⁸ *Gr. I*, št. 215.

²⁹ *Gr. I*, št. 146.

³⁰ *Gr. I*, št. 170.

³¹ F. Kos, *Gradivo za zgodovino Slovencev 2*, Ljubljana 1906, št. 81.

³² *Gr. I*, št. 195.

³³ Prim.: D. Svoljšak, T. Knific, *Vipavska dolina*, Situla 17, Ljubljana, Nova Gorica 1976, 80 s.; T. Knific, D. Svoljšak, Pečine, *Varstvo spomenikov* 22, 1979, 325 ss.

³⁴ F. Bezljaj, Das vorslawische Substrat im Slowenischen, AO 5, 25.

³⁵ Gr. I, št. 147.

³⁶ Gr. I, št. 205.

³⁷ Zgodovina 1, 388.

³⁸ M. Kos, O starejši slovanski kolonizaciji v Istri, Razprave 1. razr. SAZU 1, 1950, 60 ss.

³⁹ Prim.: D. Svoljšak, T. Knific, Vipavska dolina, Situla 17, Ljubljana, Nova Gorica 1976, 81 s.

⁴⁰ A. Pleterski, K skupini z lončevino ter k odnosom karantansko-ketlaškega kulturnega kroga do drugih, Arheološki vestnik 32, 1981, 590 s.

⁴¹ B. Grafenauer, Karantanski temelji Koroške vojvodine, Zgodovinski časopis 31, 1977, 144 ss.

⁴² Arheološka slika, 91 ss.

⁴³ I. Barnea, Podoabele de metal, Dianogetia 1, Biblioteca de arheologie 13, Bucureşti 1967, fig. 171: 3.

⁴⁴ J. Giesler, Zu einer Gruppe mittelalterlicher Emailscheibenfibeln, Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters 6, 1978, 57 ss.; isti, Zur Archäologie des Ostalpenraumes vom 8. bis 11. Jahrhundert, Archäologisches Korrespondenzblatt 10, 1980, 85 ss, Abb. 8.

⁴⁵ B. Grafenauer, Karantansko obdobje slovenske zgodovine, Ljubljana 1971, 5 (ciklostil).

⁴⁶ Zgodovina 2, 116 ss.

⁴⁷ J. Giesler, Untersuchungen zur Chronologie der Bijelo Brdo-Kultur, Praehistorische Zeitschrift 56, 1981, 3 ss, Taf. 49: 1.

⁴⁸ Prav tam, Taf. 49: 2, 50: 1, 51: 2.

⁴⁹ Zgodovina 2, 136 ss.

⁵⁰ B. Grafenauer, Karantanski temelji Koroške vojvodine, Zgodovinski časopis 31, 1977, 142.

DIE KARANTANISCHEN SLAWEN UND DIE NICHTSLAWEN

Zusammenfassung

Mit dem Namen karantanische Slawen sind jene Slawen gemeint, die im Frühmittelalter innerhalb der Grenzen Großkarantaniens lebten. Der Autor erörtert ihre Kontakte mit den Awaren, den Alteingesessenen, den Langobarden, Bayern und Ungarn.

Die Awaren halfen den karantanischen Slawen bei ihrer Ansiedlung und beim Abwehren des Vordringens der Bayern nach Osten. Ihre späteren Beziehungen hatten einen feindlichen Charakter.

Ein Teil der Alteingesessenen wartete die Ankunft der neuen slawischen Ansiedler ab. Die ersteren dienten den zweiten als Katalysator bei deren Einleben in die neuen Lebensumstände. Vermutlich kam es bis zum 8. Jh. schon zur Verschmelzung mit den Slawen, außer in Istrien.

Mit den Langobarden verstrickten sich die karantanischen Slawen öfters in Streitigkeiten, dennoch überwog der Frieden über die Feindseligkeiten. Ihre wechselseitigen Kontakte waren wahrscheinlich nicht häufig, denn beide Völker waren durch eine Zone gebirgigen Niemandslandes voneinander getrennt.

Zur engeren Annäherung an die Bayern kam es nach der Festlegung der beiderseitigen Grenze. Anfang der vierziger Jahre des 8. Jh. gingen die Karantanier mit den Bayern sogar eine Bundesgenossenschaft ein, wodurch sie etwas später in den Rahmen des Frankenreiches gezogen wurden.

Am Beginn des 9. Jh. befanden sich bereits alle karantanischen Slawen innerhalb des erwähnten Reiches. Die Abschaffung der alten Grenzen ermöglichte ihre Ansiedlung in Friaul und in Istrien, während sie von Osten her von einer neuen Welle von Slawen, die sich zu jener Zeit massenhaft in Pannonien niederließen, überflutet wurden.

Bis Ende des 11. Jh. unterschieden sich die karantanischen Slawen — Slowenen, außer der Sprache nach, fast gar nicht mehr von den übrigen Nachbarn im deutschen Kaiserreich. Das letzte Hindernis dieses Prozesses waren die Ungarn, die für ein halbes Jahrhundert die Oberherrschaft des Frankenreiches südlich der Karawanken

brachen. Dies ermöglichte den dortigen karantanischen Slawen ihre weitere selbständige innere Entwicklung.

Die karantanischen Slawen waren von sämtlichen Slawen die Anrainer der mannigfaltigsten Nachbarn und dies dürfte auch eine der Ursachen dafür sein, daß sich bei den karantanischen Slawen die älteste längere Zeit währende Staatsorganisation der Slawen überhaupt herausgebildet hat.

Der Artikel ist der etwas erweiterte deutsche Text der Vorlesung »Die karantanischen Slawen und die Nichtslawen«, veröffentlicht im Sammelband »Interaktionen der mitteleuropäischen Slawen und anderen Ethnika im 6.—10. Jahrhundert. Symposium Nové Vozokany 3.—7. Oktober 1983. Nitra 1984«.

VYUZNÍ Bolshoi sbornik, Nitra 1984, 20-4100 Litomysl

Právník a hospodář, je v tomto období představován v literatuře hlavně v úvodu knihy karantanických dějin (1983), doloženo i posvátným kalendářem vaskavým (1984). Co tímto může odůvodnit vzhled k otázce o karantanické říši a o její území, zejména vzhledem k tomu, že karantanické území je doloženo i v díle, který je v tomto článku uveden. Analýza karantanické říše a její území vzhledem k tomu, že karantanické území je doloženo i v díle, který je v tomto článku uveden. Analýza karantanické říše a její území vzhledem k tomu, že karantanické území je doloženo i v díle, který je v tomto článku uveden. Analýza karantanické říše a její území vzhledem k tomu, že karantanické území je doloženo i v díle, který je v tomto článku uveden.

Čím je karantanické území doloženo i v díle, který je v tomto článku uveden. Analýza karantanické říše a její území vzhledem k tomu, že karantanické území je doloženo i v díle, který je v tomto článku uveden. Analýza karantanické říše a její území vzhledem k tomu, že karantanické území je doloženo i v díle, který je v tomto článku uveden.

Analýza karantanického území v 6.—10. století

Metoda analýzy karantanického území v 6.—10. století je doložena i v díle, který je v tomto článku uveden. Analýza karantanické říše a její území vzhledem k tomu, že karantanické území je doloženo i v díle, který je v tomto článku uveden.

Na úvod karantanického území v 6.—10. století je doloženo i v díle, který je v tomto článku uveden. Analýza karantanické říše a její území vzhledem k tomu, že karantanické území je doloženo i v díle, který je v tomto článku uveden. Analýza karantanické říše a její území vzhledem k tomu, že karantanické území je doloženo i v díle, který je v tomto článku uveden. Analýza karantanické říše a její území vzhledem k tomu, že karantanické území je doloženo i v díle, který je v tomto článku uveden.

1983-14 15-18 19-21 22-24 25-27 28-31 32-34 35-37 38-40 41-43 44-46 47-49 50-52 53-55 56-58 59-61 62-64 65-67 68-70